

Date: 7th October-2026

OLIY PEDAGOGIK TA'LIM MUASSASALARIDA TYUTORLIK FAOLIYATI
MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH METODIKASI

Xoliqov Sardor Raximovich

FarDU Jismoniy madaniyat va sport faoliyati fakulteti tyutori

Annotatsiya. Mazkur tezisda oliy pedagogik ta'lim muassasalarida tyutorlik faoliyatini samarali tashkil etish va uning metodik mexanizmlarini takomillashtirish masalalari yoritilgan. Tyutorning talabalarning ta'limiy, tarbiyaviy, ijtimoiy va kasbiy rivojlanishidagi o'rni tahlil qilingan. Shuningdek, talabalar bilan individual ishlash, ularning muammolarini aniqlash, ta'lim jarayoniga moslashuvini qo'llab-quvvatlash, individual ta'lim trayektoriyasini shakllantirish hamda raqamli texnologiyalardan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: oliy ta'lim, tyutor, tyutorlik faoliyati, pedagogik ta'lim, talaba, individual ta'lim trayektoriyasi, pedagogik qo'llab-quvvatlash, kompetensiya, monitoring, raqamli texnologiyalar.

Oliy ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar talabaning shaxsiy va kasbiy rivojlanishini ta'minlashga yo'naltirilgan yangi pedagogik yondashuvlarni talab qilmoqda. Bunday sharoitda tyutorlik faoliyati talaba va oliy ta'lim muassasasi o'rtasidagi samarali hamkorlikni ta'minlovchi muhim mexanizmlardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Tyutor talabaning o'quv faoliyatini kuzatish bilan bir qatorda, uning qiziqishlari, ehtiyojlari, qobiliyatlari va kasbiy maqsadlarini aniqlash hamda rivojlantirishga ko'maklashadi.

Oliy pedagogik ta'lim muassasalarida tyutorlik faoliyatining asosiy maqsadi talabaning mustaqil ta'lim olishi, kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishi va oliy ta'lim muhitiga samarali moslashuvini ta'minlashdan iborat. Shu sababli tyutor faoliyatida individual yondashuv muhim o'rin tutadi. Har bir talabaning qobiliyati, qiziqishi, o'zlashtirish darajasi va ijtimoiy faolligi o'rganilib, unga mos pedagogik yordam ko'rsatilishi lozim. Tyutorlik faoliyatini takomillashtirishning muhim yo'nalishlaridan biri talabalar bilan muntazam individual suhbatlar tashkil etishdir. Suhbatlar davomida talabaning ta'lim jarayonidagi muammolari, kasbiy qiziqishlari va kelajakdagi rejalari aniqlanadi. Olingan ma'lumotlar asosida talabaning individual rivojlanish yo'nalishi belgilanadi. Bunday yondashuv talabaning o'z imkoniyatlarini anglashiga va ta'lim jarayonida faol ishtirok etishiga yordam beradi [1].

Tyutorlik faoliyatida zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish ham samaradorlikni oshiradi. Jumladan, interfaol suhbatlar, muammoli vaziyatlar, treninglar, loyihaviy faoliyat, guruhviy muhokamalar va refleksiv mashg'ulotlardan foydalanish talabalarning mustaqil fikrlashi va kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantiradi. Raqamli texnologiyalar esa talabalar faoliyatini monitoring qilish, ular bilan tezkor aloqa o'rnatish va zarur maslahatlarni masofadan turib tashkil etish imkonini beradi Tyutorning kasbiy kompetensiyasi ham faoliyat samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biridir. Tyutor pedagogik va psixologik bilimlarga, kommunikativ ko'nikmalarga, nizoli

Date: 7th October-2026

vaziyatlarni boshqarish, talabalarni rag'batlantirish va individual pedagogik yordam ko'rsatish qobiliyatiga ega bo'lishi kerak. Shu sababli tyutorlar uchun muntazam seminarlar, treninglar va metodik mashg'ulotlarni tashkil etish maqsadga muvofiq [2].

Oliy pedagogik ta'lim muassasalarida tyutorlik faoliyatini takomillashtirish masalasini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, zamonaviy ta'lim jarayonida talabaning individual ehtiyojlari, qiziqishlari va kasbiy rivojlanish imkoniyatlarini hisobga olish muhim pedagogik shartlardan biri hisoblanadi. Tyutorlik faoliyati talabaning oliy ta'lim muhitiga moslashuvi, ta'lim jarayonida faol ishtirok etishi, mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini rivojlantirishi va kelajakdagi kasbiy faoliyatiga tayyorgarligini kuchaytirishga xizmat qiladi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, tyutor faoliyatining samaradorligi, avvalo, talaba bilan individual ishlashning to'g'ri tashkil etilishiga bog'liq. Har bir talabaning bilim darajasi, qiziqishi, ijtimoiy faolligi, kasbiy maqsadi va shaxsiy imkoniyatlari turlicha bo'lganligi sababli tyutor tomonidan yagona yondashuvdan foydalanish kutilgan natijani bermasligi mumkin. Shu sababli talabaning individual xususiyatlarini dastlabki diagnostika qilish, uning muammolarini aniqlash va shaxsiy rivojlanish yo'nalishini belgilash tyutorlik faoliyatining muhim bosqichi sifatida qaraladi [3].

Tyutorlik faoliyatida muntazam monitoring olib borish ham muhim ahamiyatga ega. Monitoring orqali talabaning darslarga qatnashishi, o'zlashtirish darajasi, mustaqil ta'limdagi faolligi, jamoat ishlaridagi ishtiroki va kasbiy qiziqishlaridagi o'zgarishlarni aniqlash mumkin. Bunday monitoring faqat nazorat vositasi sifatida emas, balki talabaga o'z vaqtida pedagogik yordam ko'rsatish mexanizmi sifatida tashkil etilishi lozim. Muammolar erta aniqlanganda, ularni bartaraf etish imkoniyati ham yuqori bo'ladi. Tahlil natijalari tyutor va talaba o'rtasidagi samarali kommunikativ hamkorlik ham tyutorlik faoliyatining muhim ko'rsatkichi ekanligini ko'rsatadi. Talaba tyutor bilan erkin muloqot qila olishi, o'z muammolari va takliflarini ochiq bayon qilishi uchun qulay psixologik muhit yaratilishi kerak. Tyutorning tinglash, tushunish, maslahat berish va zarur hollarda tegishli mutaxassisga yo'naltirish ko'nikmalari talabaning ta'lim jarayonidagi faolligini oshirishga yordam beradi [4].

Oliy pedagogik ta'lim muassasalarida tyutorlik faoliyatining yana bir muhim jihati talabaning kasbiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlashdir. Bo'lajak pedagog o'z mutaxassisligi bo'yicha bilimlarni egallash bilan bir qatorda, pedagogik muloqot, jamoada ishlash, muammoli vaziyatlarni hal qilish, ijodiy fikrlash va mustaqil qaror qabul qilish kabi kompetensiyalarni ham rivojlantirishi kerak. Tyutor ushbu jarayonda talabani ilmiy-amaliy konferensiyalar, seminarlar, tanlovlar, loyihalar, sport va madaniy tadbirlarga jalb etish orqali uning ijtimoiy va kasbiy faolligini oshirishi mumkin. Raqamli texnologiyalardan foydalanish bo'yicha tahlillar ham tyutorlik faoliyatini yangi bosqichga olib chiqish imkonini berishini ko'rsatmoqda. Elektron ta'lim platformalari, messenjerlar va boshqa raqamli vositalar yordamida talabalar bilan tezkor aloqa o'rnatish, muhim ma'lumotlarni yetkazish, maslahatlar berish va monitoring natijalarini tizimlashtirish mumkin. Biroq raqamli vositalardan foydalanish an'anaviy pedagogik muloqotni to'liq almashtirmasligi, balki uni to'ldirishi lozim.

Date: 7th October-2026

Tyutorning kasbiy kompetensiyasi tahlil qilinganda, pedagogik va psixologik bilimlar bilan bir qatorda kommunikativ, tashkiliy, diagnostik va refleksiv kompetensiyalarning ham muhimligi ko'zga tashlanadi. Samarali tyutor talabani muammosini faqat aniqlab qolmasdan, uning kelib chiqish sabablarini tahlil qilishi va muammoni hal qilishning maqbul pedagogik yo'llarini taklif qila olishi kerak. Shu sababli tyutorlar uchun muntazam malaka oshirish kurslari, seminarlar, treninglar va tajriba almashish tadbirlarini tashkil etish maqsadga muvofiq. Tahlillar asosida tyutorlik faoliyatini baholashning quyidagi asosiy mezonlarini ajratish mumkin: talabani ta'lim jarayonidagi faolligi, o'zlashtirish ko'rsatkichlarining ijobiy dinamikasi, mustaqil ta'lim olish qobiliyati, kasbiy motivatsiyasi, ijtimoiy faolligi, jamoada ishlash ko'nikmasi va individual rivojlanish maqsadlariga erishish darajasi. Mazkur mezonlardan foydalanish tyutorlik faoliyatining real natijalarini aniqlash imkonini beradi [5].

O'tkazilgan nazariy tahlil natijasida tyutorlik faoliyatining samarali modeli diagnostika, rejalashtirish, pedagogik qo'llab-quvvatlash, monitoring, refleksiya va natijalarni baholash bosqichlarining izchil amalga oshirilishiga asoslanishi kerakligi aniqlandi. Ushbu bosqichlarning o'zaro bog'liqligi tyutor faoliyatining tizimlilikini ta'minlaydi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, oliy pedagogik ta'lim muassasalarida tyutorlik faoliyatini takomillashtirish talabalarning ta'limiy va kasbiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlashning samarali vositalaridan biridir. Tyutorlik faoliyatida individual, kompetensiyaviy, kommunikativ va raqamli yondashuvlarning uyg'unligi ta'lim samaradorligini oshiradi. Tyutorning talaba bilan muntazam va tizimli hamkorligi uning mustaqil fikrlashi, kasbiy motivatsiyasi, ijtimoiy faolligi va shaxsiy mas'uliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bois oliy ta'lim muassasalarida tyutorlik faoliyatining metodik asoslarini yanada takomillashtirish zamonaviy ta'limning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Ismatov Sh. I. Oliy ta'lim muassasalari talabalarini tarbiyalashda guruh murabbiylari (tyutor)ning roli // "Pedagogik mahorat" ilmiy-nazariy va metodik jurnal. – Buxoro, 2022. – №2.
2. Jabborova O. M. Davlat oliy ta'lim muassasalari tyutorlari faoliyat asoslari // "Муғаллим ҳам узлуксиз билимлендириў". – 2023–2024.
3. Begaliyev N. Q. Oliy ta'lim muassasalarida tyutorlik faoliyati, mazmuni va ishlash mexanizmi. 13.00.01 – Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi. – Nukus, 2023.
4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. Respublika oliy ta'lim muassasalarida talabalarni turar joy bilan qamrab olish darajasini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida. 2021-yil 9-sentabr, 563-son qaror.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining oliy ta'lim tizimini rivojlantirishga oid me'yoriy-huquqiy hujjatlari. – Toshkent, 2019–2024.

Date: 7th October-2026

6. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi. Oliy ta’lim tizimida talabalar bilan ma’naviy-ma’rifiy va tarbiyaviy ishlarni tashkil etishga oid metodik materiallar. – Toshkent, 2023.

